

Kun äiti ikävöi sotalastaan

Lempi Salinin elämäntarina oli valmis draama jo ennen kuin se kirjoitettiin. Eikä sitäkään olisi julkaistu, jollei miniä, Virpi Salin, olisi tarttunut asiaan.

Iise Rautio
HELSINGIN SANOMAT

Mitä sodasta ei olisi kerrottua? Tuho ja kuolema, ihmisten hätä, kaikki on tullut julki, mutta edes äitien itku sanomalehtien uutiskuvissa ei koske samalla tavoin kuin sellainen kertomus, jossa kuuluu ihmisen oma ääni.

Virpi Salin on antanut äänen nuorena kuolleelle anopilleen Lempi Salinille, kun on kääntänyt ja muokannut kirjaksi tämän sota-ajan kirjeet nimellä *Tyhjä syli*. Teoksessa on samalla saatu viime sotaan uusi, ennen tuntematon näkökulma.

Helsingiläinen Lempi Salin lähetti kolmivuotiaan poikansa Stig-Olofin puut-

teen ja pommitusten alta sotalapseksi Ruotsin Östervålan. Ahkerasti kirjoittamalla hän piti pojan sijaisperheeseen yhteyttä neljän vuoden ajan. Yhteydenpito onnistui, koska Lempi oli suomenruotsalainen. Monille äideille ei ollut mahdollista vaihtaa kuulumisia säännöllisesti sotalastensa elämästä. Tarina on kaikkien sydäntä riipaiseva ja jopa jännittävä. Sitä ei voisi keksiä.

Toimittaja Virpi Salinin mukaan sodasta on kirjoitettu ennen kaikkea miesten näkökulmasta. Naisia on kuvattu useimmiten vain sota-aiemissa, lottina ja hoitajina sotasaaraloissa. Kotirintaman ponnistuksista on kerrottu huomattavan vähän.

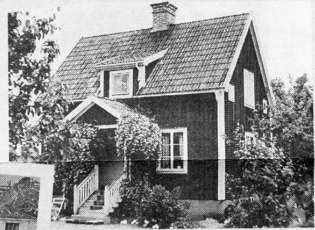
Sotalapset toisaalta ovat päässeet kerto-

maan surkeista kohtaloistaan ja vieraudestaan väliaikaisessa kotimaassa, mutta äitien ikävästä Suomessa ei ole paljon puhuttu. Äitejäkin on ollut vähintään kymmeniätuhansia, koska useimmat heistä lähtivät vain yhden lapsistaan. Sotalapsiahan oli maailman luultavasti suurimmissa lasten siirto-operaatiossa noin 70 000.

Pitkään sotalasten äidit jopa syyllistettiin. He muka lähtivät lapsensa pois saadakseen Suomessa "juhlia upseeriden kanssa", vaikka samaan aikaan heitä oli kannustettu saattamaan lapsensa turvaan. Lempi Salinin kautta aukeaa naisten todellinen maailma ja äidin kaipaus.

Pikku Stig kuvattiin Ruotsissa äidin iloksi.

Samaan aikaan Ruotsissa: Lindströmin puuseppäperheen piparkakkuidylli Pohjanlahden takana.

Tätä oli helsinkiläinen todellisuus sodan aikana. Paljon ei jäänyt jäljelle Lönnrotinkatu 33:sta pommituksen jälkeen.

Lempi Salin viimeisessä hänestä otetussa valokuvassa.

Otteita Lempi Salinin kirjeistä Lindströmin perheelle:

29.4.42, Helsinki

Totta puhuakseni olen hoitanut Stigiä aivan yksin siitä lähtien, kun hän oli puolivuotias. Olen yrittänyt tulla toimeen parhaani mukaan. Nyt mieheni haluaa, että alkaisimme uudestaan alusta. Hän haluaa, että laittaisimme yhdessä oman kodin, niin että Stig voisi tulla syksyllä takaisin.

29.6.42 Leppävaara

— Jos kaikki olisivat sellaisia kuin Sinä, ei maailmassa olisi sotaa —

Pikkuinen Stig-Olof.

Kiitos niistä riveistä, jotka kirjoitit suoraan äidin sydämeen. Ole kiltri poika, ettei

äidin tarvitse täällä itkeä. Voit kyllä poimia kukkia niityltä, mutta et muualta —

Leppävaara 7.9.42

Se haalari, jonka hän sai viime vuonna, pitäisi kestä vielä ainakin yhden talven yli tai ainakin niin oli tarkoitus. Ovatko hänen vihreät kenkensä vielä sopivat? Menevätkö ne vielä ensi talvena? Jos ne ovat liian pienet, älä heitä niitä pois. Lähetä ne tänne, vaihdan ne isompiin —

— Olen todellakin nähnyt öitä, jolloin koko maailma loimuaa liekeissä. Toista on sitten päivällä, kun synkkä todellisuus paljastuu ja silmien edessä ovat harmaat

pommitetut rauniot —

Helsinki 30.1.43

— Kunhan sinä ja Joel voisitte olla kiintymättä häneen liiaksi, eroaminen on sitten niin vaikeaa —

Helsinki 11.5.43

— On tietysti oikein, että kaikki tekevät osansa. Mutta kun on pakko itselleenkin tienata ja kädet täynnä omaa työtä, ei menisi millään maalle tekemään ilmaista työtä jonkun rikkaan maanviljelijän pellolla —

Helsinki 31.10.44

Äidin oma pikku Stig.
— Kun koko maailman

saadaan rauha, järjestetään halpoja seuramatkoja. Voit yhdessä äidin kanssa matkustaa tapaamaan Lindströmejä —

Helsinki 6.5.45

Anna kulta. Et saa olla surullinen, vaikka ajattelin ryöstä sinulta Stig-Olofin ja tuoda hänet takaisin kotiin —

Helsingissä 15.9.45

— Rinnassani oli niin ihmeellinen tunne, etten edes tiedä, mitä sanoin hänelle. Hän ei sanonut mitään vaan kietoi kätensä kaulani ympärille ja ne vapisivat ja minä painoin hänen pikku kasvossa syliini —

"Voisin kuvitella, että moni äiti on öisin valvonut ja tuijottanut lahden takana olevan lapsensa kuvaa", Virpi Salin sanoo.

Hänen silmänsä miltei kyyneltyvät, kun hän ajattelee, että olisi itse joutunut aikoinaan hyvästelemaan omat poikansa rautateiasmalla eikä olisi tiennyt, mihin ja kenen hoiviin he päätyvät. Nykynäisenkin on helppo samastua Lempiin tarinaan.

Tyhjässä sylissä Virpi Salinin tuleva aviomies pääsee Uppsalan lähelle Anna ja Joel Lindströmin puuseppäperheeseen, johon kuuluu myös oma poika Åke. Punaisesta piparkakkutalosta tulee pikku Stigille toinen koti hänen loppuikäseen, mutta sitähan kirjan alussa ei vielä tiedetä.

Ruotsalaisessa idyllissä elävä poika näyttäytyi äitinsä silmiin aarteena sateenkaaren päässä. Näkökulma Tyhjässä sylissä on nimittäin Lempiä, jonka kohtalo nousi osaksi yleisempää keskustelunaihetusta. Tavallinen kaupunkilaisnainen alkaa näyttää sankarilta.

Lempi Salinilta pommitukset eivät kaksikotia. Kun "maalla" Leppävaarassa isoäidin luona oli huolellisesti kasvatettu muonaa talven varalle — jopa sokerijuurikkastakin siirapin tekoon — vihollisen hyökkäys tuhosi kaikki varastot. Olojen ankeutta on vaikea edes kuvitella.

Kirjeisiin perin juurin tutustunut Virpi Salin sanoo, että toisaalta naiset osasivat elää ahdistuksen kanssa. Kun Lempi ja hänen sisarensa Elli istuivat vuorokauden pommissuojassa kaikkensa menettäneinä, he olivat täysin rauhallisia: mikä hätä tässä. Lapset ovat turvassa Ruotsissa. Enää ei ole mitään hävitävää.

Seuraavana päivänä jatkettiin taas ponnisteluja. "Naisten selviytymisstrategia oli pitää arjesta kiinni. Naiset pysyivät järjissään, kun touhusivat."

Lempi Salinin tarina oli Virpi Salinille henkilökohtainen tutustuminen anoppiin, jota hän ei koskaan tavannut.

Hänen aviomiehensä, kirjan pikku Stig, on toiminut tutkijana pankissa. Stig Salin sai kirjeet haltuunsa Ruotsin kasvatti-isänsä hautajaisissa. 90-luvun puolivälissä vielä elänyt Anna Lindström antoi ne hänelle lipaston laatikosta, jossa oli niitä viisikymmentä vuotta säilyttäneet.

Virpi ja Stig Salin eivät kuitenkaan heti rynnänneet menneisyyden kimppuun. Kirjeet vietiin heidän kesäpaikkaansa Stuntioon, jossa niitä oli tarkoitus sädellä silmällä. Mutta kun monia medioita palvelur toimittaja ja viestinnän ammattilainen alkoi lukea, hän ei voinut keskeyttää. Hän tajusi, minkä arrearukun oli avannut. Julkaiseminen ei kuitenkaan heti tullut mieleen. Stig Salinille kirjeet olivat järkytys.

Vasta kun viimein kirjan tarinan henkilö, kasvattivelji Åke Lindström läukuun otta-

matta, oli kuollut, Stig Salinkin alkoi olla sitä mieltä, että kertomuksella on myös yleisempää arvoa. Hän on kuitenkin halunnut pysytellä erossa hankkeesta. Äidin kuollessa hän oli vain kuusivuotias eikä edes muista juuri mitään ensi ajoista Suomessa Ruotsista paluun jälkeen.

Virpi Salin alkoi suomentaa kirjeitä ja arvelee tyyliin hiukan muuttuneen. Kieli on kuitenkin mukavasti aikaansa sidottua, ei liian vanhahtavaa, mutta toimittajan käsityksen mukaan alkuperäinen teksti oli hivenen ronskipimpaa.

"Lempi oli riiska työläisnainen ja oikeastaan aika nykyaikainen, kun taas Stigin isä Aimo Salin oli aikansa snobi, hyvien aikojen sivistynyt herrasmies, joka ei oikein pärjännyt arjessa."

Virpi Salin näkee appivanhempansa myös oman aikansa juppeina, joilla oli muodikkaat ammatit. Lempi oli modisti, ennen kuin työt loppuivat. Aimo korjasi radioita. Hän oli 30-luvun fitteisti mies. Itse asiassa Salinien ei edes pitänyt mennä naimisiin, Lempi vain halusi lapsen. Mutta kun naimisiin mentiin, liitossa pysyttiin hankaluuksista huolimatta.

"Olisi siinä ollut minulle anoppi", Virpi Salin naurahtaa.

Naisten välinen ystävyys ja solidaarisuus käyvät kirjeistä ilmi ilman, että niitä tarvitsisi koristaa. "Sinä olet minulle kuin sisar", Lempi kirjoittaa Anna Lindströmillem.

Lempi ja Anna eivät koskaan tavanneet, mutta kirjeissä he uskoivat toisilleen asioita, joita tuskin muille puhuivat. Lempi Salin muisti aina kiittää kaikkea, mitä Stigin eteen oli tehty, ja yritti vähistä varoistaan vastavuoroisesti lähettää Lindströmin perheelle edes jotain, mitä sotaa käyvässä maassa oli saatavilla.

Virpi Salinin mielestä suomalaiset ovat suhtautuneet vähätellen ruotsalaisperheiden apuun. "Oltiin niin fennomaaneja ja ruotsalaisvastaisia, ja silti monet vähävaraiset ruotsalaiset pitivät lapsista huolta." Virpi Salin ei myöskään pidä tavasta, jolla sotalapsia on yleisesti käsitelty. "Heistä tuli muka puolikielisiä ja tunnevammaisia. Itse asiassa he saivat kaksi kieltä ja kaksi kulttuuria."

"Kaikilla ei tietenkään mennyt hyvin, mutta monet ovat saaneet Ruotsista elinkäisiä ystäviä."

On säälillä, että yhtään Anna Lindströmin kirjettä ei ole säilynyt, jotta myös toisen osapuolen näkökulma olisi paljastunut. Kirjeet lienee hävitetty sodan ja Lempiin kuoleman jälkeen. Lempiä ei nimittäin koskaan puhuttu suvun kesken.

Hänen kuolemansa oli tragedia, josta vain vihjailtiin. Sitä ei tässä parane paljastaa. Se jääköön lukijan järkytykseksi ja todisteeksi ajan ahtaista oloista.

TIMO KIRVES

Virpi Salin valikoi, jaksotti ja toimitti Lempi Salinin kirjeet melkein kuin romaaniksi.